

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Aneta KOLÁRIKOVÁ

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Péče o mentálně postižené, podpůrná síť v Pardubickém kraji

Aneta Kolářiková

Bakalářská práce

2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta Koláriková**
Osobní číslo: **H08567**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Péče o mentálně postižené, podpůrná síť v Pardubickém kraji.**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem mé bakalářské práce je seznámení se a zmapování podpůrné sítě pro mentálně postižené se zaměřením na Pardubický kraj, její rozdělení dle druhu jednotlivé péče a výchovy ve zkoumané lokalitě. Zjistit účelovost těchto zařízení v daném kraji a podmínky pro jednotlivé členy, kteří tyto služby využívají.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

PRŮCHA, J. a kol. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252.
ŠVARCOVÁ, I. Mentální retardace. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-506.
ČADILOVÁ, Věra; JŮN, Hynek; THOROVÁ, Kateřina. Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 248 s. ISBN 978-80-7367-319-2.
EMERSON, Eric. Problémové chování u lidí s mentální retardací a autismem. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 168 s. ISBN 13-978-80-7367-390-1.
BALDWIN, Steve; HATTERSLEY, John. Mental handicap: social science perspectives. 1. vyd. London: Routledge, 1991. 180 s. ISBN 0-415-00596-5.
PIPEKOVÁ, J. a kol. Kapitoly ze speciální pedagogiky Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.
MATOUŠEK, O.: Ústavní péče. Slon, Praha 1999. ISBN 80-85850-76-1.
VALENTA, Milan; KREJČÍŘOVÁ, Olga. Psychopedie: kapitoly z didaktiky mentálně retardovaných. 1. vyd. Olomouc: Netopej, 1997. 193 s. ISBN 80-902057-9-8.
ŠANDEROVÁ, J. Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-40-3.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Adriana Sychrová

Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2012

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 34

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25.6.2012

Aneta Koláriková

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Adrianě Sychrové za odborné vedení mé bakalářské práce, díky jejímu přístupu a znalostem dostala práce konečnou podobu. Dále děkuji Mgr. Evě Holečkové, za podporu a vstřícný přístup během mé odborné praxe v denním stacionáři Slunečnice. A v neposlední řadě bych ráda poděkovala i mé rodině za neutuchající podporu a pomoc během studia, zvláště pak během psaní této práce.

ANOTACE

V této bakalářské práci se seznámíme a zmapujeme podpůrnou síť pro mentálně postižené se zaměřením na Pardubický kraj, její rozdělení dle druhu jednotlivé péče a výchovy ve zkoumané lokalitě. Zjistíme účelovost těchto zařízení v daném kraji a podmínky pro jednotlivé členy, kteří tyto služby využívají.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mentální retardace; hendikep; edukace; integrace; organizace

TITLE

Care of People with Mental Disabilities, Support in Pardubice Region.

ANNOTATION

This bachelor thesis is about introducing and mapping special need facilities formentally handicapped focusing on Pardubice region. This thesis is also focusing on devide special need facilities based on different kinds of care and education. One of the goals is also discover purpose of these facilities and conditions for the members who are using their services.

KEYWORDS

Mental retardation; handicap; education; integration; organization

OBSAH

OBSAH	8
ÚVOD	9
1 MENTÁLNÍ RETARDACE	10
DĚLENÍ MENTÁLNÍ RETARDACE	11
1.1 LEHKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE IQ 50-69	11
1.2 STŘEDNĚ TĚŽKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE IQ 35-49	11
1.3 TĚŽKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE IQ 20-34	12
1.4 HLUBOKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE IQ JE NIŽŠÍ NEŽ 20.....	13
1.5 JINÁ A NESPECIFIKOVANÁ MENTÁLNÍ RETARDACE	14
1.6 PŘÍČINY MENTÁLNÍ RETARDACE.....	14
1.7 TYPY MENTÁLNÍ RETARDACE DLE CHOVÁNÍ:	15
2 LEGISLATIVA- ZÁKON O SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH	16
3 DIAGNOSTIKA	20
3.1 ÚKOLY SPECIÁLNÍ PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY V OBDOBÍ ŠKOLNÍHO VĚKU	21
4 INTEGRACE A INKLUZE	23
4.1 POJETÍ PÉČE O MENTÁLNĚ RETARDOVANÉ	24
5 PÉČE O LIDI S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM	26
6 ÚSTAVNÍ PÉČE:	27
7 RANÁ PÉČE	31
7.1 PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVA.....	33
7.2 ŠKOLNÍ VĚK	35
7.2.1 Základní praktická škola	36
7.2.2 Základní škola speciální	36
7.2.3 Speciální třídy.....	38
7.2.4 Praktická škola a odborná učiliště	38
7.2.5 Denní stacionář.....	38
7.2.6 Týdenní stacionáře.....	39
8 PODPŮRNÁ SÍŤ PARDUBICKÝ KRAJ	41
ZÁVĚR	43
POUŽITÁ LITERATURA	44
SEZNAM TABULEK	47

Úvod

Téma je zvolené na základě mého zájmu zjistit více o mentálně postižených jedincích a zjistit, jaké možnosti ohledně vzdělání mají rodiče těchto dětí. Již od základní školy mám v povědomí zařízení pro mentálně postižené nejen díky spolužákům, kteří měli v rodinách příbuzné s retardací, ale i díky blízkosti jednoho z typů zařízení vedle mé bývalé základní školy. Proto bylo v mém zájmu rozšířit si svoje znalosti a udělat souhrn organizací nejen v Pardubicích, ale v celém Pardubickém kraji.

V této práci shrneme, co je mentální retardace a její rozdělení. Dále pak máme možnost podívat se na výchovu mentálně postižených jedinců a zmapovat síť organizací rozdělených do kategorií. Seznámíme se s Pardubickým krajem a s fakty o něm a na závěr nahlédneme do základů legislativy a rozdělení typu příspěvků na péči.

Cílem mé práce je se seznámit a zmapovat podpůrnou síť pro mentálně postižené se zaměřením na Pardubický kraj, její rozdělení dle druhu jednotlivé péče a výchovy ve zkoumané lokalitě. Zjistit účelovost těchto zařízení v daném kraji a podmínky pro jednotlivé členy, kteří tyto služby využívají.

Téma bylo vybráno i z důvodu seznámení laické veřejnosti s touto problematikou, protože se o něm mezi lidmi moc nemluví a je často opomíjeno. Dalo by se říci, že je ve společnosti tabu.

1 Mentální retardace

Mentální retardace je pojem, na který se dá pohlížet z více úhlů. Mentální retardace je trvalé snížení rozumových schopností, které vzniklo v důsledku poškození mozku. Představíme si dvě definice. Jednu od autorky mnoha publikací o mentálně retardovaných Ivy Švarcové a druhou od Erica Emersona, též známého a uznávaného autora publikací o mentálně retardovaných. Autorka Švarcová popisuje mentální retardaci takto:

„Podle donedávna uznávaného názoru se soudilo, že mentální retardace je postižení trvalé a zcela nezměnitelné. Předpokládalo se, že úroveň inteligence je konstantní a že naměřený inteligenční kvocient zůstává stabilní od raného dětství až do dospělosti. Z tohoto postoje vyplývá určitá skepse ke vztahu ve vzdělávání lidí s mentálním postižením. Z výsledků novějších výzkumů však vyplývá, že v řadě případů lze vhodným pedagogickým a psychologickým působením dosáhnout u některých mentálně postižených dětí nejen poměrně dobré úrovně osvojení mnoha vědomostí, dovedností, návyků, ale i výrazného zlepšení rozumových schopností, zejména když je jim včas věnována dlouhodobá intenzivní kvalifikovaná péče.“¹

Autor Emerson vysvětluje mentální retardaci jako:

„významně podprůměrné obecně intelektuální fungování IQ menší než 70, které buď vede k současnému zhoršení adaptivního chování nebo je s ním spojené. Projevuje se během období vývoje jedince. Pozdějším vývojem se ještě doplnilo o podstatné omezení současného fungování. Je charakterizována významně podprůměrnou funkcí intelektu IQ menší než 75 souběžně se souvisejícím omezením dvou nebo více z následujících využitelných oblastí adaptivních dovedností: komunikace, sebeobsluha, život doma, sociální dovednosti, užitečnost v komunitě, rozhodování o sobě, zdraví a bezpečí, funkční vzdělatelnou, volný čas a práce. Mentální retardace se projevuje do 3 let věku.“²

V této práci se budeme nejvíce přiklánět k definici Ivy Švarcové.

---

¹ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890. Str.15

²EMERSON, Eric. *Problémové chování u lidí s mentální retardací*. Vyd. 1. Překlad Hana Kašparovská. Praha: Portál, 2008, 166 s. ISBN 978-807-3673-901. Str.13

Dělení mentální retardace

Mentální retardaci dělíme na lehkou, středně těžkou, těžkou, hlubokou a jinou a nespecifikovanou.³

1.1 Lehká mentální retardace IQ 50-69

Lehká mentální retardace je považována za nejčastější a nejrozšířenější formu mentální retardace. Udává se, že až 85 procent mentálně retardovaných lidí spadá do této skupiny. Při této retardaci jsou jedinci schopni užívat řeč, zvládají vést a udržovat konverzaci. Selhání přichází až při užívání abstraktních předmětů jako je matematika a následně přechází tyto problémy do formy dysgrafie, dyslexie a dyskalkulie. Řeč obvykle vykazuje symptomatiku typickou pro autismus⁴. U těchto jedinců je možné se setkat i s úplnou nezávislostí nebo s určitou minimální mírou pomoci zvenčí. Jsou schopni se adaptovat a zařadit se mezi běžně pracující lidi, i když jde o schopnost sebeobsluhy pomalejší oproti normám. Jejich mentální věk se pohybuje přibližně do úrovně 10-11 let. V této hranici tito lidé zhruba skončí a nejsou schopni dokončit vzdělávací program základních škol. Ovšem i nadále těmto lidem prospívá možnost vzdělávání a výchovy. U osob s lehkou mentální retardací se mohou v individuálně různé míře projevit také přidružené chorobné stavy, jako je autismus a další vývojové poruchy (epilepsie, poruchy chování nebo tělesná postižení). Tato diagnóza zahrnuje slabomyslnost, lehkou mentální abnormalitu a lehkou oligofrenii (dříve označovanou jako debilitu).⁵

1.2 Středně těžká mentální retardace IQ 35-49

Středně těžká mentální retardace je diagnostikována zhruba u deseti procent postižených. Zde už se dostáváme k velkému individualismu jedinců v chápání,

---

³ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

⁴ČADILOVÁ, Věra, JÚN Hynek a THOROVÁ Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3673-192.

⁵ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

komunikaci a samostatnosti. Konečné schopnosti v této oblasti jsou značně rozdílné⁶. Podobně je také opožděna a omezena schopnost starat se sám o sebe a zručnost. Pokroky ve škole jsou také limitované, ale většina žáků se středně těžkou mentální retardací si při kvalifikovaném pedagogickém vedení osvojí základy trivie (čtení, psaní a počítání). Věk u těchto lidí připomíná rozmezí u zdravého 4-8 letého dítěte. Mnoho lidí se středně těžkou mentální retardací uplatní manuální zručnost v chráněných dílnách, kde mají odborný dohled. Zřídka se setkáváme s jedinci, kteří jsou schopni samostatného života. V této skupině jsou obvyklé podstatné rozdíly v povaze schopností. Někteří jedinci dosahují vyšší úrovně v senzorio-motorických dovednostech než v úkonech závislých na verbálních schopnostech, zatímco jiní jsou značně neobratní, ale jsou schopni sociální interakce a komunikace.⁷

U mnoha osob se středně těžkou mentální retardací bývá zároveň diagnostikována porucha autistického spektra, jejíž přítomnost však značně snižuje celkové začlenění a praktické využití jakýchkoli schopností. Mnoho dětí se středně těžkou mentální retardací a pervazivní vývojovou poruchou mají zároveň přidruženou vývojovou afázii, což znamená, že jejich aktivní slovní zásoba nepřesahuje deset slov. Pokud je řeč přítomná, má výrazně omezený komunikační charakter. Úroveň rozumových a motorických schopností bývá velmi nerovnoměrná. Úroveň motorických dovedností kolísá mezi motorickou obratností a dyspraxií jemné i hrubé motoriky, spojenou s potížemi s koordinací pohybu.⁸

1.3 Těžká mentální retardace IQ 20-34

Do této kategorie spadá zhruba 5 procent osob s mentální retardací. Jde o podobné až totožné projevy jako u osob se středně těžkou mentální retardací, ovšem, jak jsme výše zmínili, školní trivium tyto osoby nezvládají, jsou však schopny osvojit si

---

⁶EMERSON, Eric. *Problémové chování u lidí s mentální retardací*. Vyd. 1. Překlad Hana Kašparovská. Praha: Portál, 2008, 166 s. ISBN 978-807-3673-901.

⁷ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

⁸ČADILOVÁ, Věra, JÚN Hynek a THOROVÁ Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3673-192.

mnoho dovedností jako dítě do zhruba tří let.⁹ Tito lidé potřebují výraznější míru dopomoci. V oblasti motoriky je přítomná výrazná neobratnost a dyskoordinace. Většina jedinců z této kategorie trpí značným stupněm poruchy motoriky nebo jinými přidruženými vadami, které prokazují přítomnost klinicky signifikantního poškození či vadného vývoje ústředního nervového systému.¹⁰ Mentální věk u těchto lidí se objevuje nejčastěji v pásmu 18 měsíců až 3,5 roku. Tato diagnóza zahrnuje těžkou mentální abnormalitu a těžkou oligofrenii-slabomyslnost.¹¹

1.4 Hluboká mentální retardace IQ je nižší než 20

Jedná se o skupinu tvořící méně než 1 procento mentálně retardované populace. Osoby s hlubokou mentální retardací jsou v plné míře odkázány na pomoc druhých, bývají imobilní a jsou schopny ve většině případů pouze komunikovat formou úsměvů či skřeků, popř. může jít o rudimentární neverbální komunikaci. Tito lidé jsou ve většině případů inkontinentní a nejsou schopni dbát o své základní potřeby. Lidé s hlubokou mentální retardací jsou hyperrealisté, vzhledem k nízkému mentálnímu věku nejsou schopni základního symbolického uvažování, nerozeznají např. obrázky.¹² Zde se pohybujeme v rozmezí mentálního věku do osmnácti měsíců. Ve většině případů lze určit organickou etiologii. Běžné jsou těžké neurologické nebo jiné tělesné nedostatky postihující hybnost, epilepsie a poškození zrakového a sluchového vnímání. Obzvláště časté, a to především u mobilních pacientů, jsou nejtěžší formy pervazivních vývojových poruch, zvláště atypický autismus. Tato diagnóza zahrnuje hlubokou mentální abnormalitu a hlubokou oligofrenii (dříve označovanou jako idiocii).¹³

---

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

¹⁰ ČADILOVÁ, Věra, JÚN Hynek a THOROVÁ Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3673-192.

¹¹ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

¹² ČADILOVÁ, Věra, JÚN Hynek a THOROVÁ Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3673-192.

¹³ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

1.5 Jiná a nespecifikovaná mentální retardace

Někdy se setkáváme i s definicemi navíc, kde se hovoří o jiné mentální retardaci a o nespecifikované mentální retardaci. Rozdíl mezi nimi je takový, že u jiné mentální retardace není snadné zjistit stupeň intelektové retardace z důvodů sensorického či somatického poškození. Jedná se tedy o nevidomé, neslyšící anebo nemluvící jedince s těžkou poruchou chování, o lidi trpící autismem anebo o lidi tělesně postižené.

U nespecifikované mentální retardace jde o případy, kdy není možné z důvodu mála informací jedince do žádné z výše uvedených kategorií zařadit, i když je mentální retardace prokázána. Tento druh mentální retardace zahrnuje mentální retardaci nervového systému, mentální abnormalitu nervového systému a oligofrenii nervového systému.¹⁴

1.6 Příčiny mentální retardace

Příčiny mentální retardace lékaři většinou zjišťují ihned po narození. Zda šlo o exogenní (vnější) nebo endogenní (vnitřní) příčiny. Exogenní příčiny se dělí na¹⁵: Prenatální- působící od početí do narození (vlivy hereditární a genetické, popř. enviromentální). Perinatální-působící těsně před, během a těsně po porodu (perineální encefalopatie, hypoxie, nedonošenost, těžká novorozenecká žloutenka). Postnatální-působící po narození (infekční onemocnění mozku, nádory mozku, silná deprivace, nemoci končící demencí, traumata). A endogenní příčiny: Zakódování již v systémech pohlavních buněk, jinak řečeno genetika.

Jako nejčastější příčiny mentální retardace se potom uvádějí:

Následky infekce a intoxikace:

---

¹⁴ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

¹⁵ VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3. dopl. a upr.. vyd. Praha: Parta, 2007, 386 s. ISBN 978-807-3200-992.

Prenatální infekce (např. toxoplazmóza, zarděnky, cytomegalovirus, pásový opar, kongenitální syfilis). Postnatální infekce (např. zánět mozku). Intoxikace (např. toxemie matky, otrava olovem).

Následky úrazů nebo fyzikálních vlivů:

- mechanické poškození mozku při porodu (novorozenecká hypoxie)
- postnatální poranění mozku nebo hypoxie.¹⁶

Poruchy výměny látek, růstu, výživy: mozková lipidóza, hypotyreóza-kretenismus, fenylketonurie, glykogenózy.

Makroskopické léze mozku: novotvary, degenerace, postnatální skleróza.

Nemoci a stavy způsobené jinými a nespecifickými prenatálními vlivy:vrozený hydrocefalus, mikrocefalie, kraniostenóza.

Anomálie chromozomů: Downův syndrom.

Nezralost:stavy při nezralosti novorozence bez uvedení jiných chorobných stavů.

Vážné duševní poruchy.

Psychosociální deprivace:stavy se snížením intelektu vlivem velmi nepříznivých sociokulturních podmínek.

Jiné a nespecifické etiologie.

1.7 Typy mentální retardace dle chování:

Ve výčtu poruch, příčin a dělení nesmíme zapomenout i na dělení mentální retardace dle typu chování, které je nejčastěji uváděno v odborné literatuře jako typ¹⁷:

- eretický – hyperaktivní, verzatilní, neklidný
- torpidní – hypoaktivní, apatický, netečný.

---

¹⁶ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

¹⁷ČADILOVÁ, Věra, JÚN Hynek a THOROVÁ Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3673-192.

2 Legislativa- zákon o sociálních službách

Legislativa ve formě zákona o sociálních službách nám dává řád pro pomoc lidem, kteří jsou mentálně retardovaní. Zákon zabývající se pomocí mentálně retardovaným je nazýván jako Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, který nabyl účinnosti dnem 1.1.2007. Dále Zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách. Tyto zákony garantují pomoc a podporu potřebným ve formě, která zaručuje zachovávání lidské důstojnosti, ctí individuální potřeby a současně posiluje schopnost sociálního začleňování každého jednotlivce do společnosti v jeho přirozeném sociálním prostředí.

Nástroje pro uplatnění výše zmíněných principů jsou¹⁸:

- každému člověku garantuje bezplatné sociální poradenství
- lidem, kteří jsou závislí na pomoci jiného člověka ve zvládnání péče o sebe a v soběstačnosti, bude poskytována státem sociální dávka „příspěvek na péči“
- lidem, kteří nezvládají svou situaci samostatně nebo s pomocí rodiny a jiných blízkých, nabízí velmi pestrou nabídku sociálních služeb, ze které si mohou svobodně vybírat podle svého uvážení, finančních možností či dalších individuálních preferencí
- zákon současně garantuje, že poskytované služby budou pro uživatele bezpečné, profesionální a přizpůsobené potřebám lidí, a to vždy tak, aby v prvé řadě zachovávaly lidskou důstojnost uživatelů a podporovaly je v aktivním přístupu k životu
- zákon také vytváří prostor pro spoluúčast lidí na procesech rozhodování o rozsahu, druzích a dostupnosti sociálních služeb v jejich obci či kraji
- v zákoně o sociálních službách jsou zmíněny tři základní oblasti služeb: sociální poradenství, sociální péče a služby sociální prevence.

---

¹⁸Stručný průvodce zákonem o sociálních službách [online]. [cit.2011-10-1]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/3222/zlom170x170web.pdf>

Sociální služby jsou členěny také podle místa jejich poskytování:

- terénní služby jsou poskytovány v prostředí, kde člověk žije, tj. především v domácnosti, v místě, kde jedinec pracuje, vzdělává se nebo tráví volný čas. Jde například o pečovatelskou službu či osobní asistenci
- za ambulantními službami člověk dochází do specializovaných zařízení, jako jsou například poradny, denní stacionáře nebo týdenní stacionáře
- pobytové služby jsou poskytovány v zařízeních, kde člověk v určitém období svého života celodenně, respektive celoročně, žije. Jedná se především o domovy pro seniory, či pro lidi se zdravotním postižením, ale také o tzv. chráněné bydlení pro lidi se zdravotním postižením

Můžeme se setkat i s dalším členěním služeb sociální péče, sociální prevence a sociálního poradenství.

Mezi služby sociální péče například patří:

osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, podpora samostatného bydlení, centra denních služeb, denní a týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením a domovy pro seniory.

Mezi služby sociální prevence například patří:

raná péče a sociální rehabilitace.

Sociální poradenství se člení na základní a odborné:¹⁹

Základní sociální poradenství: musí povinně poskytnout každý poskytovatel sociálních služeb, a to bez ohledu na to, kdo o radu žádá.

Odborné sociální poradenství: poskytují specializované poradny. Poradny se liší dle typu či jevu. Například podle cílové skupiny, lidem se zdravotním postižením, seniorům, rodinám s dětmi apod.

Cílem sociálního poradenství je bezplatná, důvěrná a nestranná pomoc pomáhající lidem při jejich obtížích.

Základním nástrojem pro fungování nového modelu sociálních služeb je poskytování příspěvku na péči. Jedná se o nově zavedenou státní sociální dávku, která posiluje finanční soběstačnost uživatele sociálních služeb. Příspěvek na péči náleží těm

---

¹⁹Stručný průvodce zákonem o sociálních službách [online]. [cit.2011-10-1]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/3222/zlom170x170web.pdf>

lidem, kteří jsou z důvodu nepříznivého zdravotního stavu závislí na pomoci jiného člověka, a to v oblasti běžné denní péče o vlastní osobu a v soběstačnosti. Péčí o vlastní osobu se rozumí především takové denní úkony, které se týkají zajištění či přijímání stravy, osobní hygieny, oblékání a pohybu. Soběstačností se rozumí úkony umožňující účastnit se sociálního života, tj. komunikovat, nakládat s penězi či předměty osobní potřeby, obstarat si osobní záležitosti, uvařit si, vyprat a uklidit. Příspěvek náleží člověku, o kterého je pečováno, nikoliv tomu, kdo péči zajišťuje.

Výše příspěvku za kalendářní měsíc činí ke dni 30.4.2012:

Tabulka č. 1: Výše příspěvku za kalendářní měsíc (zdroj: vlastní zpracování)

Jednotlivé stupně	do 18 let věku	nad 18 let věku
stupeň I (lehká závislost)	3 000 Kč	2 000Kč
stupeň II (středně těžká závislost)	5 000 Kč	4 000Kč
stupeň III (těžká závislost)	9 000 Kč	8 000Kč
stupeň IV (úplná závislost)	11 000 Kč	11 000Kč

Podmínky pro získání příspěvku na péči:

Podmínkou pro získání je správně podat žádost, kde je potřeba uvést všechny požadované informace. Poté následuje proces posuzování stupně závislosti na pomoci jiného člověka. Posudek má na starosti sociální pracovník. Nejdříve provede šetření v domácím prostředí žadatele. Pak se posudkem zabývá posudkový lékař úřadu práce, vychází přitom z výsledku sociálního šetření. Konečné rozhodnutí vydává obecní úřad obce s rozšířenou působností na základě předložených výsledků od lékaře a sociálního pracovníka. V případě, že rozhodnutí o udělení příspěvku je kladné, je povinností každého žadatele do patnácti dnů písemně ohlásit, jakým způsobem bude péče zajištěna. Samozřejmě pouze v případě, pokud tak žadatel již neučinil v žádosti.

V Pardubickém kraji má možnost jakákoliv osoba zažádat o pomoc při uplatňování práv na základě zákona o sociálních službách díky ojedinělému poradenskému systému v celé ČR. Tuto pobočku najdeme na adrese: NRZPČR (Národní rada osob se zdravotním postižením ČR), Boženy Němcové 2625, 530 02 Pardubice.

Kontakt: poradnapardubice@nrzp.cz, (+420) 736 751 202, 466 952 423, 732 546 915²⁰

---

²⁰ *Poradny NRZP ČR v regionech* [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.nrzp.cz/cinnost-v-krajich/poradny-nrzp-cr-v-regionech.html>.

3 Diagnostika

Speciálně pedagogická diagnostika se věnuje rozpoznávání podmínek, prostředků i efektivity edukace (vzdělávání) a rozsáhleji i sociální terapii a akulturaci mentálně retardovaných klientů.²¹ Institucí pro diagnostiku osob s mentální retardací je více. Jde hlavně o speciální školy zaměřené na speciálně pedagogická centra (dále SPC) s pedagogicko-psychologickými poradnami. V těchto institucích jde o primární diagnostický servis s množstvím dostatečných nosných pracovních aktivit.

Vzhledem ke stoupaní počtu mentálně postižených jedinců nejde již jen o uzavřenou skupinu lidí bez pomoci, o které se nesmí mluvit, ale jde o zlepšení kvality a nárůst počtu odborníků schopných formou nejrůznějších metod správně diagnostikovat postižení.

Přesný statistický údaj o počtech lidí s jednotlivými druhy zdravotního postižení není k dispozici, na základě kvalifikovaných odhadů se však předpokládá, že v naší republice žije asi 300 tisíc osob s mentálním postižením.²² „*Speciálně pedagogická diagnostika operuje (či využívá výsledky) diagnostickým instrumentářem z oblasti tzv. klinické (nestandardizované) metodiky i z oblasti testových (standardizovaných) postupů a zkoušek. Do klinického instrumentáře patří anamnéza, pozorování (v longitudinální formě jeden z nejdůležitějších diagnostických instrumentů), explorativní metody dotazníku, rozhovoru, analýza produktů činnosti (především dětské hry, kresby a písemných produktů), popř. kazuistika. Do testových metod využitelných v práci psychopeda patří jak standardizované didaktické testy, tak i některé testy psychodiagnostické (především testy schopností – všeobecných, jako je inteligence, či speciálních mentálních schopností, vědomostí, dovedností, výkonu, částečně i testy osobnosti, popř. testy zaměřené na poruchy) a sociometrické zjišťující sociální interakce v malých skupinách.*“²³

---

²¹ SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 160 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-333.

²² ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

²³ VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3. dopl. a upr. vyd. Praha: Parta, 2007.s.62. ISBN 978-807-3200-992. Str.62

3.1 Úkoly speciální pedagogické diagnostiky v období školního věku

Úkoly speciální pedagogické diagnostiky v období školního věku navazujeme na výsledky diagnostiky v období raného až předškolního věku.²⁴ Jak už bylo zmíněno, jde o dlouhodobý kontinuální poznávací proces, kdy se diagnostika stále pokouší zpřesnit poznatky již zjištěné. Při zahájení školní docházky hraje velkou roli, zda je dítě schopno být samo v kolektivu jiných dětí, jestli je vychovávané v rodinném prostředí apod. Tyto faktory totiž potom mohou být velmi důležité při začleňování jedince do kolektivu vrstevníků²⁵.

Školní zralost se pak posuzuje podle celé dosavadní zkušenosti dítěte. Zahrnuje zralost rozumovou, citovou, sociální. Hovoříme ale i o zralosti tělesné, která sice není tak významná při zahájení školní docházky, ale zmínit bychom ji měli.

Někdy se setkáváme s pojmy vnější a vnitřní připravenost dítěte. Vnější chápeme jako zájem o zevní prostředí vyučování (uspořádání nábytku, tabule, lavice). Tyto děti nemají dosud vytvořené návyky rozumové práce a nedovedou přemýšlet. Úspěšnost těchto dětí se pak projevuje hlavně v předmětech jako hudební, výtvarná anebo tělesná výchova.²⁶ Naopak vnitřní připravenost je důležitým předpokladem úspěšnosti, protože vyjadřuje vlastní způsobilost dítěte ke školní docházce, jako je úroveň poznatků, rozumových schopností, ukázněnosti, citových a sociálních vztahů. Jde i o schopnost přizpůsobit se v kolektivu a vůči autoritám.²⁷

Můžeme se setkat i s pojmem pedagogická zralost, kterou autorka Monatová vysvětluje a snaží se osvětlit širší význam tohoto pojmu oproti pojmu školní zralost.

„Pojem pedagogická zralost znamená integraci tělesné i duševní, společenské a výchovné vyspělosti dítěte. Označuje schopnost umět se orientovat ve všech oblastech

---

²⁴ ČADILOVÁ, Věra, JÚN Hynek a THOROVÁ Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3673-192.

²⁵ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 181 s. ISBN 80-859-3151-6.

²⁶ MICHALÍK, Jan. *Školská integrace dětí s postižením*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 1999, 135 s. ISBN 80-706-7981-6.

²⁷ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 181 s. ISBN 80-859-3151-6.

adekvátně věku a přiměřeně požadavkům, které na ně společnost klade, přijímat a reagovat odpovídajícím způsobem na edukační působení. ²⁸

Diagnostika školní zralosti se ve speciální pedagogice spoléhá na dlouhodobé sledování dítěte již v průběhu předškolního věku. Tam se zaměřujeme na motorickou funkci dítěte, hlavně jde o jemnou a hrubou motoriku.

Tato diagnostika probíhá zhruba ve dvou etapách. V té první se pracuje se screeningovými metodami, které by měly vést k depistáži dětí s určitými projevy nezralosti či nedostatky v určitých oblastech vývoje. Druhá etapa je realizována pomocí pedagogicko-psychologických poraden nebo speciálně pedagogických center. Tato vyšetření můžeme připodobnit komplexnímu individuálnímu vyšetření, jehož cílem je ověřit závěry již zmiňovaného screeningu, zjistit příčiny nezralosti a navrhnout konkrétní péči a pomoc dítěti.²⁹ Jsou nám ovšem známy ale i jiné metody, jako je metoda anamnestická, která je v období školní docházky základem diagnostiky. Někdy se také můžeme setkat s názvem životopisná anebo biografická metoda. Tyto metody totiž nejsou úzkou součástí oboru speciální pedagogiky. Jsou využity i v oborech vědních jako je psychologie a lékařství. Představují tedy tzv. obecné metody, vzhledem k tomu, že se zde čerpá hlavně ze zisku základních dat a údajů o jedinci, jeho rodině a prostředí, ve kterém se pohybuje.³⁰

---

²⁸ MONATOVÁ, Lili. *Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 1998, 85 s. ISBN 80-859-3160-5. Str.43

²⁹ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 181 s. ISBN 80-859-3151-6.

³⁰ ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

4 Integrace a inkluze

Integrace a inkluze (neboli náležení k celku, zahrnutí) jsou procesy, které usilují o plnohodnotný společenský život retardovaných i zdravých jedinců s respektováním jejich individuálních schopností a možností rozvoje. Téma integrace se stalo prioritou speciální pedagogiky. Prvním krokem úspěšné integrace je školní integrace. Autorka Vítková uvádí: „*Školní integrace spočívá v úskalí dosáhnout stavu, který se považuje za ideální: není to pevně stanovený stav, pod tímto pojmem je třeba chápat dynamický proces. Protože se školní integrace nedá legitimovat ani k její krátkodobé či dlouhodobé působnosti, jde o otázky stanovení cíle, o normativní rozhodnutí, o postulát, o vědecké hodnocení, o ideologický směr myšlení a jednání.*“³¹

Hlavním kritériem k určení stupně integrace člověka je kvalita společenských vztahů, strukturálně silné postavení, zapojení do komunikace všech společenských funkčních systémů a oprávnění podílet se na nich a jejich majetku, tedy důležitou sociální sounáležitost a plurální zasazení do všech funkčních kontextů.

„*Termín inkluze je proti termínu integrace chápán v širším významovém i aplikačním smyslu. Integrace reflektuje snahy o umístění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do prostředí hlavního vzdělávacího proudu. Integrace je často chápána jako reintegrace, která následuje po období segregace. Většina současných autorů je přesvědčena, že integrace představuje na prvním místě předmět reformy vzdělávání. A právě v tomto bodě dochází ke změně pojmu integrace k pojmu inkluze.*“³²

S termínem inkluze se tedy snažíme pracovat tak, aby nikdo při vzdělávání či zařazování do společnosti nebyl znevýhodněn. U termínu integrace se snažíme jedince s postižením či znevýhodněním zařadit do společenských, politických i ekonomických aktivit občanské společnosti.³³

---

³¹ VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 181 s. ISBN 80-859-3151-6. Str.14

³² VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 181 s. ISBN 80-859-3151-6. Str. 45

³³ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

Někde se můžeme setkat i s jiným typem názoru, kdy se slovo integrace dá rozdělit ještě do dvou významů: integrace širší a dílčí.

„Nejobecněji bychom mohli integraci rozčlenit na integraci širší, tj. na integraci občanů se zdravotním postižením do společnosti, a na integraci dílčí, tj. řešící specifickou oblast života- vztahů zdravotně postižených. Můžeme tak hovořit o integraci v zaměstnání, sportu, volném času a – ponejvíce - o tzv. integraci školské.“³⁴

Inkluze je společenskopolitický požadavek zahrnutí všech jednotlivců takových, jací jsou. Jde o systematické přeměny zevnitř ven a odlišnost je zde vítána. Inkluze je tak radikálním požadavkem, že způsobuje změnu chování, postojů a představ lidí celé společnosti a institucí, které jinakost chápou jako rozpor stejnosti a odlišnosti. Míra integrace je podmiňována mírou nezávislosti postiženého. Integraci lze definovat jako stav soužití postižených a nepostižených při přijatelné míře konfliktnosti, jako stav vzájemné podmíněnosti. Integrace je dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev. Pedagogická integrace zahrnuje integraci školní i mimoškolní, působení rodiny, integrační působení osvětových, kulturních a dalších institucí a zařízení, každé pedagogické ovlivnění člověka, které si klade za cíl integraci intaktních a zdravotně postižených bez rozdílu věku. Základním aktivním článkem v řetězu socializace či integrace zdravotně handicapovaných dětí je rodina.

4.1 Pojetí péče o mentálně retardované

Integrace, jako nový trend ve vzdělávání, je hodně diskutovaným tématem. Rozhodnout, jestli dítě integrovat nebo ho zařadit do základní školy praktické, je vždy velice složité a musí se zvážit všechny okolnosti, všechna pro a proti. Výhody základní školy praktické spočívají v odborném vedení speciálním pedagogem, v upraveném prostředí se speciálními pomůckami, metodami, ve sníženém počtu dětí na třídu atd. Možnosti institucionální péče o lidi s mentálním postižením prošly od roku 1989 velkými změnami. Dříve bylo samozřejmé, že lidé s mentálním postižením patří automaticky do ústavní péče, a tím pádem i do izolace od běžné společnosti. Nyní však

---

³⁴ MICHALÍK, Jan. *Školská integrace dětí s postižením*. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 1999, 135 s. ISBN 80-706-7981-6. Str.29

s nástupem nových trendů a to ve smyslu humanizace a deinstitucionalizace, přichází řada nových alternativ péče. Dochází i ke snaze o zlepšování poměrů v ústavech sociální péče, o jejich zmenšování a zkvalitňování péče.

Tyto změny jsou snad nejmarkantněji patrné tím, že vešel v platnost nový zákon – Zákon o sociálních službách č. 108/2006Sb., který možnosti pro lidi se sociálním znevýhodněním podstatně upravil. Došlo tedy k mnoha změnám, díky kterým se názvy výše zmiňovaných Ústavů sociální péče mění na Domovy pro lidi se zdravotním postižením a jiné. V roce 1998 byla zahájena transformace „velkých ústavů sociální péče pro těžce zdravotně postižené v modernější formy trvalé péče“. Hledají se nové cesty, které by vedly ke zlepšení péče o lidi s těžkými formami postižení. Protože péče v ústavu nespočívá jenom v krmení a ošetřování člověka. Je to náhradní domov a supluje se zde rodinná péče. Základními trendy jsou integrace, normalizace a humanizace.

Integrace je v tomto případě snaha umožnit postiženým lidem žít uvnitř lidské společnosti a ne na okraji a zapojit se dle svých možností do sociálních aktivit. Normalizace je snaha o to, aby postižení mohli provozovat normální život chodit do školy, do zaměstnání, mít příbuzné a známé, koníčky, zájmy, svůj majetek. Humanizace je nejen péče o postižené, ale i celé společnosti, která vidí v postižených lidech rovnoprávné spoluobčany, respektuje je a svoji humanitu projevuje v postojích, jednání a zacházení s nimi a ve vytváření podmínek pro jejich socializaci.

5 Péče o lidi s mentálním postižením

Klíčovou myšlenkou této práce je shrnout péči o mentálně postižené. Péče je asistence (pomoc) jedincům, u kterých dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování.³⁵ Péči můžeme chápat jako pomoc člověku v případě, že není schopen se o sebe sám postarat. Jde především o zachování kvality života jedince. Těžko bychom ovšem mohli definovat péči bez úzce blízkého a často zaměňovaného pojmu výchova. Opět existuje několik definic o výchově. Vybereme si jednu od autora Valenty.

„Výchovu lze pojmov minimálně dvojím způsobem. V širším pojetí jde o záměrné zespolečenšťování člověka (více lidí) za pomoci poskytování možností a podmínek pro jeho vývoj. Tyto možnosti je přitom třeba chápat jako víceúrovňové-počínaje úrovní působení celkového prostředí ve výchovně vzdělávacích institucích a v rodině (včetně dalších dílčích vnějších vlivů determinující vývoj osobnosti, například vlivu vrstevníků) a konče úrovní celospolečenskou (danou historickým vývojem a výslednou kvalitou společnosti). V užším pojetí jde o aktivitu, při níž „vychovatel, (čili ten, jenž vychovává a vzdělává) svým jednáním přímo, záměrně a v jistém vymezeném čase ovlivňuje(formuje) kvalitu osobnosti jednoho nebo více lidí, a to v souhlasu s určitými stanovenými výchovnými cíli a za pomoci určitých výchovných prostředků a metod. Vychovatel má přitom možnost současně vytvářet a ovlivňovat podmínky, jež umožní vychovávaným dosáhnout natolik optimálního osobnostního rozvoje, který bude nejen v souladu s jejich danými individuálními dispozicemi, ale který může navíc rovněž stimulovat jejich vlastní snahu o získání určitých schopností, dovedností, znalostí, postojů, názorů, přesvědčení a způsobů chování (viz také výchova v širším pojetí).“³⁶

Péče o jedince s mentální retardací spadá pod tři sektory:

- ministerstvo zdravotnictví (děti do 3 let, rehabilitační péče...)

³⁵ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, s.79 Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

³⁶VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3. dopl. a upr. vyd. Praha: Parta, 2007, 386 s. ISBN 978-807-3200-992. Str. 165

- ministerstvo školství (mateřské školy speciální, praktické školy...)
- ministerstvo práce a sociálních věcí (ústavy sociální péče, chráněné dílny...)

Zřizovatelem péče pro retardované mohou být také různé nestátní organizace (církve, charitativní zařízení atd.)

Samotná péče pak vyžaduje určitou metodiku. Zvláště pak u jedinců s těžšími až těžkými formami mentální retardace. Spokojený život u lidí s těžkými formami mentální retardace předpokládá.³⁷

- určitou míru předvídatelnosti
- možnost vyjadřovat své potřeby a přání
- v co největší možné míře zvládat sebeobslužné dovednosti
- mít vytvořené pracovní dovednosti a pracovní chování, aby byli schopni trávit svůj život smysluplně
- mít možnost využívat volný čas smysluplně
- získat určitou míru sociálních dovedností a možnost kooperace s ostatními.

---

³⁷ ČADILOVÁ, Věra, JŮN Hynek a THOROVÁ Kateřina. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 243 s. ISBN 978-807-3673-192.

6 Ústavní péče:

Ústavní péče je jednou ze základních forem sociálních služeb. Obvykle přichází v úvahu, když rozsah a náročnost potřebné péče překročí možnosti rodiny a je nutno zajistit přechodně i trvale komplexní péči člověku, který ji potřebuje.³⁸

Kojenecké ústavy:

V kojeneckých ústavech zůstávají jedinci ihned po narození v případě, že rodiče nejsou schopni se o svého potomka postarat, potřebují pomoc, popř. dítě odloží.

- **Kojenecký ústav a dětský domov Svitavy**
- **Dětské centrum Veská**

Dětské centrum ve Veské u Pardubic je zvláštní zdravotnické dětské zařízení pro děti a rodiče v tíživé životní situaci. Kapacita je 60 lůžek pro děti od novorozeneckého věku. V zařízení nachází přechodný domov děti vážně nemocné, opuštěné, děti vyžadující okamžitou pomoc. Zařízení má pověření k výkonu sociálně právní ochraně dítěte. Maximálně však do tří let dítěte.

Ústavy sociální péče

Ústavy sociální péče je sociální služba, poskytovaná dětem i dospělým osobám (minimálně od 3 let věku) bez rozdílu pohlaví, které mají mentální postižení, mentální postižení s přidruženým postižením tělesným či smyslovým, nacházejí se v důsledku svého zdravotního stavu v nepříznivé sociální situaci a jejich podporu při realizaci úkonů běžného denního života není možno trvale zajistit prostřednictvím rodiny ani terénních či ambulantních sociálních služeb.

Současný postoj k ústavům sociální péče se promítá do hledání nových cest, které by vedly ke zlepšení péče o lidi s těžkými formami postižení. Jde o zařazení lidí s mentálním postižením do společnosti v co největší možné míře, dále o snahu dát

---

³⁸ VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3. dopl. a upr.. vyd. Praha: Parta, 2007, 386 s. ISBN 978-807-3200-992.

lidem s mentálním postižením pocit „normálního“ života a v neposlední řadě jde o změnu postoje k nim.

- Domov na rozcestí Svitavy
- Domov na zámku Bystré
- Domov pod hradem Žampach
- Domov u fontány Přelouč
- Domov u studánky Ústí nad Orlicí
- Stacionář Ústí nad Orlicí
- Domov pod Kuňkou

Domov pod Kuňkou (dále jen DPK) je příspěvkovou organizací Pardubického kraje, v hodnoceném období registrovanou na základě rozhodnutí Krajského úřadu Pardubického kraje jako poskytovatel sociální služby „Domovy pro osoby se zdravotním postižením“ podle § 48 zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o sociálních službách), na adrese Ráby 162, 533 52 Staré Hradiště.

Posláním DPK je poskytovat v souladu se standardem kvality sociálních služeb pobytové sociální služby osobám od tří let věku s různým stupněm mentálního nebo kombinovaného postižení, které mají z důvodu svého postižení sníženou možnost zvládat základní životní potřeby a potřebují pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby, kterou jim nemůže zajistit služba terénní či ambulanti. Při poskytování sociálních služeb postupuje DPK takovým způsobem, aby se život uživatelů maximálně blížil běžnému způsobu života. Sociální služby jsou poskytovány prioritně osobám žijícím před přijetím do DPK na území Pardubického kraje, pouze v případě dlouhodobě volné kapacity též osobám žijícím mimo tento kraj.

- Domov sociálních služeb Slatiňany

Domov sociálních služeb Slatiňany je příspěvkovou organizací Pardubického kraje. Domov sociálních služeb Slatiňany je zařízením sociálních služeb podle § 34 odst. 1 písm. d) zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, které zajišťuje v hlavním předmětu činnosti podrobně vymezené sociální služby pro osoby s mentálním postižením a pro osoby s mentálním postižením

v kombinaci s postižením tělesným nebo smyslovým. Je rovněž zařízením pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy dětí a mládeže s mentálním postižením.

Domov sociálních služeb Slatiňany poskytuje následující sociální služby:

- domov pro osoby se zdravotním postižením
- odlehčovací služby
- denní stacionář
- chráněné bydlení.

7 Raná péče

Raná péče je komplex služeb orientovaný na celou rodinu dítěte raného věku se zdravotním postižením a ohrožením vlivem biologických faktorů nebo vlivem prostředí. Služby jsou zaměřeny na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte.³⁹

Cílem rané péče je snížit negativní vliv postižení nebo ohrožení na rodinu dítěte a na jeho vývoj, zvýšit vývojovou úroveň dítěte v oblastech, které jsou postiženy nebo ohroženy, posílit kompetence rodiny a snížit její závislost na sociálních systémech a vytvořit pro dítě, rodinu i společnost podmínky sociální integrace.

Klientem rané péče je dítě a jeho rodiče, v případě zdravotního postižení i fyzická nebo právnická osoba, které je dítě svěřeno rozhodnutím příslušného orgánu do péče. U sociálního ohrožení jsou klientem rodiče nebo jiná fyzická osoba, které je dítě svěřeno do péče pravomocným rozhodnutím soudu, jestliže:⁴⁰

- u dítěte je zjištěno zdravotní smyslové, tělesné, mentální nebo kombinované postižení
- je zdravý vývoj dítěte ohrožen v případě, že dítěti a jeho rodičům nebude poskytnut komplex služeb rané intervence, jestliže je dítě ohroženo odebráním z rodiny do ústavní péče v důsledku sociálního prostředí.

Služby rané péče jsou rodině poskytovány od počátku zjištění rizika do doby, kdy již nejsou důvody pro poskytování služeb rané péče, maximálně však do nástupu dítěte do předškolního nebo školního zařízení, většinou do:⁴¹

- dosažení věku 4 roku (u dítěte se zdravotním postižením, ohrožením vývoje)

---

³⁹ MONATOVÁ, Lili. *Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 1998, 85 s. ISBN 80-859-3160-5.

⁴⁰ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

⁴¹ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-807-3678-890.

- dosažení věku 7 let (u dítěte s kombinovaným zdravotním postižením).

Z rané péče v Pardubickém kraji najdeme pouze několik organizací zabývajících se péčí a vzděláváním dítěte.

- Sdružení pro ranou péči v Pardubicích

Sdružení pro ranou péči v Pardubicích je nestátní nezisková organizace, která svoji činnost uskutečňuje pouze z darů sponzorů. Sdružení je zřizovatelem také Střediska rané péče v Pardubicích. Cíle sdružení jsou:

- zajištění provozu Střediska rané péče v Pardubicích, které se zabývá komplexní péčí o děti se zdravotním postižením v raných stádiích vývoje
- podpora vývoje dítěte se zdravotním postižením
- podpora rodiny dítěte se zdravotním postižením
- napomáhat při realizaci práva na vzdělání a výchovu dětí se zdravotním postižením
- vytvářet podmínky pro integraci těchto dětí i jejich rodin do společnosti
- spolupráce s organizacemi zabývajících se péčí o děti se zdravotním postižením
- zlepšení informovanosti širší společnosti o problematice péče o děti se zdravotním postižením.

Středisko rané péče se snaží hlavně podporovat rodiny a podporovat vývoj dítěte ve věku 0-7 let. Činnosti realizované střediskem jsou výchovné, vzdělávací a akviziční. Snaží se zprostředkovat kontakt s vnějším prostředím i sociálně terapeutické činnosti. Pomáhají při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Ze služeb jsou pak k dispozici pro klienty (jejich rodiče) konzultace v rodinách, podpora psychomotorického vývoje dítěte, půjčování didaktických a stimulačních pomůcek, psychologické konzultace v rodině, skupinová psychoterapie, podpora komunikace, podpora při jednání s úřady, zprostředkování kontaktů s odborníky, pomoc při výběru předškolního a školního zařízení, organizace schůzek

rodin dětí se zdravotním postižením, odborné semináře, kulturní, sportovní a léčebně rehabilitační akce (hipoterapie, plavání), využívání stimulačních programů na PC.⁴²

- Oblastní charita Nové Hrady u Skutče

Oblastní charita Nové Hrady u Skutče je nestátní neziskovou církevní právnickou organizací. Svou činností a poskytováním služeb pokrývá oblast zasahující do tří okresů – Svitavy, Ústí nad Orlicí a Chrudim. Charitní Pečovatelská služba Oblastní charity Nové Hrady poskytuje pečovatelské terénní služby seniorům a osobám, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu chronického či zdravotního postižení bez omezení věku a rodinám s dětmi v dosahu 20ti km tak, aby mohli zůstat v domácím prostředí.

Cílem poskytované služby je poskytnout pomoc a podporu při zvládání každodenních činností (péče o osobní hygienu, stravování, pomoc s vedením domácnosti a jiné...), podporovat fyzickou a duševní aktivitu, napomáhat k soběstačnosti a samostatnosti.

Kritéria pro přijetí:

- lidé se sníženou soběstačností
- bez rozdílu věku
- regionální kritérium: Svitavy, Ústí nad Orlicí, Chrudim a blízké okolí (20km).

7.1 Předškolní výchova

Do předškolní výchovy spadají hlavně speciální mateřské školy (dříve nazývány jako zvláštní). Určeny jsou pro děti od tří do šesti let. Podle Programu výchovné práce pro speciální mateřské školy plní výchovné, sociální a diagnostické úlohy. Základním principem v těchto školách je individuální přístup. Již zde se snaží děti připravit na vstup do společnosti, proto se zde mapuje vývoj daného jednotlivce a snaží se o maximální zpřesnění prognózy, kvůli správnému zařazení jedince do dalších školských zařízení. Snaží se o to, aby přesahovala funkce výchovná nad vzdělávací

---

⁴²*Středisko rané péče v Pardubicích* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.ranapece-pce.cz/obecne-informace/default.aspx>

z důvodu možnosti zařazování dětí do běžných mateřských škol formou individuální integrace nebo částečně ve formě speciálních tříd pro děti s mentální retardací při běžných mateřských školách.⁴³ Budeme se zabývat pouze několika vybranými zařízeními v daném kraji. Vzhledem k duplicitě služeb budeme ostatní pouze jmenovat.

„Záměrem předškolního vzdělávání je snaha dovést dítě na konci jeho předškolního období k tomu, aby v rozsahu svých osobních předpokladů získalo fyzickou, psychickou i sociální samostatnost přiměřenou věku a základy kompetencí důležitých pro jeho další rozvoj a učení, pro život a vzdělávání: základy pro zdravé sebevědomí a sebejistotu, pro schopnost být samo sebou a zároveň se přizpůsobit životu v sociální komunitě, v kulturní a multikulturní společnosti, základy pro schopnost jednat v duchu základních lidských a etických hodnot, a to vše na úrovni přizpůsobené věku předškolního dítěte, elementárním možnostem jeho chápání a vidění světa i přirozeným životním souvislostem a okolnostem, v nichž dnešní dítě vyrůstá.“⁴⁴

- Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola Moravská Třebová.
- Základní škola a mateřská škola při Hamzově odborné léčebně pro děti a dospělé Luže.
- Základní škola praktická a mateřská škola speciální Pardubice.
- Speciální mateřská škola Svitavy.

Mateřskou školu speciální ve Svitavách navštěvují zpravidla děti ve věku od 3 do 7 let (při odkladu školní docházky) se speciálními vzdělávacími potřebami v oblasti logopedie, rehabilitace, socializace, hyperaktivity, hypoaktivity, mentálního opoždění a poruch autistického spektra.

Mateřská škola speciální dětem zajišťuje logopedii, zdravotní cvičení, canisterapii, práci na PC, předplavecký výcvik, práci v keramické dílně.

---

⁴³ ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, 222 s. ISBN 978-802-4615-653.

⁴⁴ VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3. dopl. a upr. vyd. Praha: Parta, 2007, 386 s. ISBN 978-807-3200-992. Str. 88

7.2 Školní věk

Do školního věku zařadíme základní školy praktické, jde totiž o nejfrekventovanější zařízení edukačního (vzdělávacího) typu. Označení praktická získala z důvodu modelových místností, kde mohou žáky vzdělávat i v oblastech každodenního života a kde mohou žáci získávat zkušenosti z praktického života (dílny, skleníky, kuchyně, cvičné byty). V těchto školách se snaží neodlišovat od výuky na klasických základních školách, jde pouze o rozdíl ve využití speciálně pedagogických prostředků a individuálním přístupu k žákovi vzhledem k menšímu počtu žáků ve třídách.⁴⁵

Mimo základní školy praktické sem spadá ještě základní škola speciální. Ta poskytuje vzdělání žákům, kteří vzhledem k rozumovým schopnostem nemohou zvládat požadavky základní školy nebo požadavky základní školy praktické. Výsledkem tedy není základní vzdělání, ale pouze základy vzdělání.

Dále jsou speciální třídy při základních školách, kde je možnost využít vzdělání pro mentálně postiženého jedince, který nemá tak dobrou dostupnost do speciálních škol.

Praktické školy jsou jedno až dvouleté a jsou určeny pro absolventy základní školy praktické. Žáci jsou připravováni na výkon povolání, péči o rodinu a vedení domácnosti.

Ve výčtu škol nesmíme opomenout ani odborná učiliště. Zde je možné získat výuční list a být plně kvalifikován ve svém oboru (kovářské práce, kamenické, papírenské, zednické atd.). U většiny organizací se setkáváme s rozdílnými názvy, protože se věnují více činností najednou, nejenom mateřským školám, ale i školám praktickým a speciálním.⁴⁶

---

⁴⁵ ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, 222 s. ISBN 978-802-4615-653.

⁴⁶ ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, 222 s. ISBN 978-802-4615-653.

7.2.1 Základní praktická škola

- Speciální základní škola a mateřská škola Litomyšl
- Základní škola praktická Ústí nad Orlicí
- Speciální základní škola Bystré, Speciálně pedagogické centrum
- Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola Moravská Třebová
- Speciální základní škola Svitavy
- Speciální základní škola Žamberk
- Základní škola Hlinsko, Ležáků
- Základní škola praktická a mateřská škola speciální Pardubice
- Základní škola praktická a Základní škola speciální Králíky
- Základní škola praktická Česká Třebová
- Základní škola praktická Přelouč
- Zvláštní škola Heřmanův Městec
- Základní škola a Praktická škola Svítání Pardubice, o.p.s.

Cílovou skupinou jsou děti s kombinovaným postižením, jehož součástí je nejčastěji lehké mentální postižení. Cílem organizace je rozvoj a kultivace osobnosti žáka, poskytování vědomostí, dovedností a návyků potřebných k uplatnění žáků v praktickém životě.

Vzdělávací program:

1., 2. a 6., 7. ročník – ŠVP Cestou necestou II.

3. – 5. a 8., 9. ročník - Zvláštní škola č.j. 22 980/97-22

7.2.2 Základní škola speciální

- Speciální mateřská škola, základní škola a Praktická škola Pardubice
- Speciální základní škola a mateřská škola Litomyšl
- Základní škola speciální Ústí nad Orlicí
- Speciální základní škola Bystré

- Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola Moravská Třebová
- Speciální základní škola Svitavy
- Speciální základní škola Žamberk
- Základní škola a Mateřská škola při Hamzově odborné léčebně pro děti a dospělé Luže
- Dětský domov se školou, středisko výchovné péče a základní škola Hrochův Týnec
- Speciální základní škola Vysoké Mýto
- Základní škola Hlinsko, Ležáků
- Základní škola Lanškroun
- Základní škola praktická a MŠ speciální Pardubice
- Základní škola praktická a ZŠ speciální Králíky
- Základní škola praktická Česká Třebová
- Základní škola speciální Lanškroun
- Zvláštní škola Heřmanův Městec
- Základní škola a Praktická škola Svítání Pardubice, o.p.s.

Společným posláním organizací SVÍTÁNÍ je poskytovat dětem s mentálním a kombinovaným postižením vzdělání, sociální a další vzájemně navazující služby podporující osobnost, samostatnost a začlenění do společností. Cílovou skupinou jsou děti 1. – 5. ročníku s kombinovaným postižením, pro které není vhodná integrace v běžné základní škole. Jejich cílem je zvládnout v malém kolektivu 4 - 6 žáků pomocí individuálního přístupu požadavky základní školy, a pokud je to možné, integrovat žáky v dalších ročnících do běžné základní školy.

Vzdělávací program:

1., 2. ročník – Školní vzdělávací program (ŠVP) Cestou necestou I.

3. – 5. ročník – Základní škola č.j. 16 847/96-2

7.2.3 Speciální třídy

- **Mateřská škola Svatopluka Čecha**

Mateřská škola Svatopluka Čecha se nachází v centru Chrudimi. Její kapacita je 137 dětí. Celkem jsou děti rozděleny do čtyř běžných a jedné speciální třídy.

Mezi funkce této školky bychom zařadili:

Vytváření stimulačního prostředí, které vychází z individuálních potřeb dětí, jejich rozvojových předpokladů s optimálně stanoveným programem, maximální podpora zdravého fyzického vývoje a snaha kompenzovat případné negativní vlivy, podpora zdravého psychického vývoje v celé jeho šíři (komunikace, tvořivost, fantazie, poznání...), doplňování rodinné výchovy, základní diagnostická péče.

Zmiňujeme tuto školku, protože její součástí je speciální třída pro 14 dětí s tělesným či kombinovaným postižením a autismem, děti se specifickými vzdělávacími potřebami jsou integrovány skupinově ve speciální třídě nebo individuálně v běžných třídách.

7.2.4 Praktická škola a odborná učiliště

- Odborné učiliště a Praktická škola Žamberk
- Odborné učiliště a Praktická škola Chroustovice
- Základní škola a Praktická škola Pardubice
- Speciální základní škola, mateřská škola a praktická škola Moravská Třebová

7.2.5 Denní stacionář

Denní stacionáře poskytují ambulantní služby klientům, jako jsou výchovné, vzdělávací, akviziční činnosti, činnosti sociálně terapeutické, zprostředkovávají kontakt se sociálním prostředím, poskytují stravu a pomoc při osobní hygieně. Přijímaná věková skupina je u každého ze stacionářů jiná. Některé stacionáře jsou schopné pojmout

jedince ve věkovém rozmezí 3-64, jiné pouze 18-55 let. Průměrná kapacita denního stacionáře je okolo dvanácti osob.⁴⁷

- Denní stacionář Domeček Moravská Třebová
- Denní stacionář Človíček Ústí nad Orlicí
- Denní stacionář – oblastní charita Polička
- Společnost rodičů a přátel denního stacionáře pro mentálně postižené děti – Jitřenka Chrudim
- Penzion- centrum pro seniory v Jedlové
- Denní stacionář Slunečnice - Sociální služby města Pardubic

Denní stacionář Slunečnice poskytuje komplexní sociální péči dětem (od 9 let), mládeži a dospělým občanům do 55 let s mentálním, kombinovaným a zdravotním postižením (mužům i ženám) z Pardubického kraje. Kapacita zařízení je pro 40 uživatelů. V rámci zavádění „Standartů kvality sociálních služeb“ je pro každého uživatele vypracován „Individuální plán“ a stanoven „Osobní cíl“, který je průběžně individuálně aktualizován.⁴⁸ Dopolední část dne je věnována pozornosti klientů a rozvíjení jejich paměťových či jiných schopností a dovedností. Během dne je také kladen důraz na dodržování hygieny a snaha naučit klienty běžným hygienickým návykům, které leckdy postrádají. Odpolední část je věnována volno časovým aktivitám klientů a odpočinku po namáhavějším dopoledni. Jednou měsíčně se poté pořádá schůze všech klientů, kde se vyhodnocují osobní cíle a kontroluje se pokrok v osobním cíli uživatele.

7.2.6 Týdenní stacionáře

V Týdenním stacionáři poskytují pobytové služby osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení a jejichž situace vyžaduje pravidelnou

---

⁴⁷ VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3. dopl. a upr.. vyd. Praha: Parta, 2007, 386 s. ISBN 978-807-3200-992.

⁴⁸ *Základní činnosti* [online]. [cit. 2011-01-11]. Dostupné z: <http://www.ssmpe.cz/index.php/zakladnicinnosti>

pomoc jiné fyzické osoby. Pobyt zahrnuje ubytování v bezbariérové budově, celodenní stravování, pomoc při osobní hygieně a běžných úkonech péče o vlastní osobu, sociálně terapeutické a aktivizační činnosti během celého dne na základě přání jednotlivců, účast na společenských, kulturních a sportovních akcích ve městě a regionu, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Jedná se o identický typ jako jsou denní stacionáře s tím rozdílem, že klienti mají i večerní program a domů se vrací k rodinám pouze na víkendy anebo vůbec.⁴⁹

- Centrum, Týdenní stacionář pro osoby se zdravotním postižením
- Týdenní stacionář Mezi vámi⁵⁰

Kapacita týdenního stacionáře Mezi vámi je 12 míst. Zařízení poskytuje služby lidem s mentálním postižením, event. s přidruženou smyslovou nebo tělesnou vadou, od 3 - 64 let věku, převážně z okresu Ústí nad Orlicí. Při nenaplněné kapacitě lze přijímat uživatele i z jiných obcí, mimo okres Ústí nad Orlicí, především v rámci Pardubického kraje.

Forma týdenního stacionáře je využívána uživateli ze vzdálenějších míst okresu Ústí nad Orlicí. Celodenní program je zachován ve stejné podobě jako u denního stacionáře, v odpolední nabídce je zařazen navíc pobyt venku a večerní zájmové činnosti. Týdenní stacionář má provoz od pondělí do pátku.

---

⁴⁹ VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 3. dopl. a upr.. vyd. Praha: Parta, 2007, 386 s. ISBN 978-807-3200-992.

⁵⁰ Denní stacionář Človíček, Týdenní stacionář Mezi vámi. [online]. [cit. 2011-01-11]. Dostupné z: <http://www.stacionar-uo.cz/denni-stacionar-clovicek-tydenni-stacionar-mezi-vami/>

8 Podpůrná síť Pardubický kraj

Svou rozlohou 4 519 km² (5,7 % rozlohy ČR) je Pardubický kraj pátým nejmenším krajem ČR. Pardubický kraj je složený ze čtyř okresů – Chrudim, Pardubice, Svitavy a Ústí nad Orlicí. K 31. 12. 2010 v kraji žilo 517 164 obyvatel, což představuje 4,9 % celkového počtu obyvatel ČR. Nejlidnatějším okresem Pardubického kraje jsou Pardubice, následují okresy Ústí nad Orlicí, Svitavy a Chrudim. Třemi největšími městy Pardubického kraje jsou Pardubice, Chrudim a Svitavy.

V oblasti vzdělávání bylo v roce 2010 v Pardubickém kraji celkem 309 mateřských škol. V 725 třídách bylo celkem 17 490 dětí. V kraji je dále 252 základních škol s 40 955 žáky, 59 středních škol (včetně středních odborných učilišť) poskytujících odborné vzdělání 17 604 žákům denního studia (bez nástavbového studia) a 9 vyšších odborných škol s 1 078 studenty denního studia.⁵¹

Počet zařízení sociální péče celkem⁵²

Popis ukazatele: Ukazatel zahrnuje počet všech zařízení sociální péče, která jsou řízena obecními úřady, soukromá a církevní zařízení, včetně zařízení pro týdenní a denní pobyty.

Tabulka č. 2: Počet zařízení sociální péče celkem (zdroj: : Databáze KROK - kraje a okresy)

Název NUTS	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pardubický kraj	38	40	41	41	41	42	43	46	50	47	49	53
Chrudim	7	6	8	8	9	10	12	13	13	11	12	12
Pardubice	8	9	9	9	9	9	9	9	10	8	10	12
Svitavy	9	9	9	9	8	8	8	8	12	13	12	13
Ústí nad Orlicí	14	16	15	15	15	15	14	16	15	15	15	16

⁵¹STATISTICKÁ ROČENKA PARDUBICKÉHO KRAJE 2011. [online]. [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://csugeo.i-server.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajp/531011-11-xe>

⁵²Přehled ukazatelů databáze KROK [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/ukazatele_krok/\\$File/krok_kraje_seznam.pdf](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/i/ukazatele_krok/$File/krok_kraje_seznam.pdf)

Počet zařízení sociální péče pro dospělé

Popis ukazatele: Zařízení sociální péče pro dospělé zahrnují údaje za: A1A - domovy důchodců, A1B – domovy-penziony pro důchodce, A1C - společné zařízení domov důchodců a domov - penzion pro důchodce, A2 - ústavy pro dospělé občany tělesně postižené, A3 - ústavy pro tělesně postižené dospělé občany s přidružený mentálním postižením, A4 - ústavy pro tělesně postižené dospělé občany s více vadami, A5 - ústavy pro dospělé občany smyslově postižené, A6 - ústavy pro dospělé občany mentálně postižené.

Tabulka č. 3: Počet zařízení sociální péče pro dospělé (zdroj: : Databáze KROK - kraje a okresy)

Název NUTS	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pardubický kraj	26	25	25	25	25	26	26	27	28	26	31	27
Chrudim	5	4	5	5	5	5	5	6	6	6	7	6
Pardubice	4	5	5	5	5	5	5	5	5	3	5	4
Svitavy	5	5	5	5	5	5	5	5	6	6	7	6
Ústí nad Orlicí	12	11	10	10	10	11	11	11	11	11	12	11

Počet zařízení sociální péče pro mládež

Popis ukazatele: Ústavy sociální péče pro mládež zahrnují údaje za: B1 - ústavy pro tělesně postiženou mládež, B2 - ústavy pro tělesně postiženou mládež s přidružený mentálním postižením, B3 - ústavy pro tělesně postiženou mládež s více vadami, B4 - ústavy pro mentálně postiženou mládež.

Tabulka č. 4: Počet zařízení sociální péče pro mládež (zdroj: : Databáze KROK - kraje a okresy)

Název NUTS	1995	1996	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Pardubický kraj	6	6	6	x	5	6	7	8	8	5	7
Chrudim	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	3
Pardubice	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1
Svitavy	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1
Ústí nad Orlicí	2	2	2	2	1	1	2	2	2	1	2

Závěr

Problematika péče o mentálně postižené se dostává do povědomí oproti minulosti rychleji a snáze, a to díky médiím a také díky internetovým zdrojům. Právě i proto bylo zvoleno toto téma jako možná osvěta a dostání se mezi lidi postižené či s hendikepem. Velmi mě překvapil přístup některých lidí, kteří tyto jedince nevnímají a vystrkují je ze společnosti. Myslím, že to spíš vyplývá z neznalosti a neohleduplnosti nežli z důvodů nějakého odporu. Účelem této práce nebylo navrhnout jasná řešení a postupy v péči o mentálně postižené. To není možné vzhledem k časovému a textovému rozsahu práce.

Účelem této práce bylo vystihnout základní pojmy a rozdělení mentálního postižení a dle tohoto rozdělení zařadit jedince do organizací vzdělávacího typu v Pardubickém kraji, které o ně pečují a starají se o ně. Nutno říct, že v každé organizaci, kterou jsem měla možnost navštívit, pracují milí a příjemní lidé a je třeba jim vzdát hold za práci, kterou každý den dělají a za to, kolik lásky jsou denně schopni rozdat druhým lidem.

V Pardubickém kraji je větší množství organizací pečujících o mentálně postižené, bohužel stále je to málo vzhledem k přeplněným kapacitám školek, škol i stacionářů, které nemohou přijímat další jedince. Z hlediska hlavního tématu jsem shrnula veškeré organizace psychopedického typu a rozdělila je do kategorií. V práci jsem se pokusila zmínit i legislativu související s jedinci se zdravotním postižením a výši možných příspěvků získaných na péči.

POUŽITÁ LITERATURA

Základní literatura

- BALDWIN, Steve ; HATTERSLEY, John. Mental handicap: social science perspectives. 1. vyd. London : Routledge, 1991. 180 s. ISBN 0-415-00596-5.
- ČADILOVÁ, Věra; JŮN, Hynek ; THOROVÁ, Kateřina. Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem. 1. vyd. Praha : Portál, 2007. 248 s. ISBN 978-80-7367-319-2.
- ČERNÁ, Marie. Česká Psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008, 222 s. ISBN 978-802-4615-653.
- EMERSON, Eric. Problémové chování u lidí s mentální retardací a autismem. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. 168 s. ISBN 13-978-80-7367-390-1.
- MATOUŠEK, O.: Ústavní péče. Slon, Praha 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MICHALÍK, Jan. Školská integrace dětí s postižením. 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 1999, 135 s. ISBN 80-706-7981-6.
- MONATOVÁ, Lili. Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska. 2. rozš. vyd. Brno: Paido, 1998, 85 s. ISBN 80-859-3160-5.
- PIPEKOVÁ, J. A KOL. Kapitoly ze speciální pedagogiky Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-65-6.
- PRŮCHA, J. a kol. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252 .
- SLOWÍK, Josef. Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 160 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-333.
- ŠANDEROVÁ, J. Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách : několik zásad pro začátečníky. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2005. ISBN 80-86429-40-3
- ŠVARCOVÁ, I. Mentální retardace. Praha: Portál, 2000. ISBN 807178-506.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĎOVÁ Klára. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

- VÁGNEROVÁ, Marie, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Stanislav ŠTECH. Psychologie handicapu. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 230s. ISBN 80-718-4929-4.
- VÍTKOVÁ, Marie. Integrativní speciální pedagogika: sborník k projektu "Škola pro všechny" realizovaný s podporou Vzdělávací nadace Jana Husa. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 181 s. ISBN 80-859-3151-6.

Internetové zdroje

- Domov sociálních služeb Slatiňany [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.dss.cz/>
- Statistická ročenka Pardubického kraje 2011. [online]. [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <http://csugeo.i-server.cz/csu/2011edicniplan.nsf/krajp/531011-11-xe>
- Dětské centrum Veská. <Http://dcveska.cz/> [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://dcveska.cz/>
- Základní činnosti [online]. [cit. 2011-01-11]. Dostupné z: <http://www.ssmpe.cz/index.php/zakladnicinnosti>
- Středisko rané péče v Pardubicích [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.ranapece-pce.cz/obecne-informace/default.aspx>
- Stručný průvodce zákonem o sociálních službách [online]. [cit.2011-10-1]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/3222/zlom170x170web.pdf>
- Poradny NRZP ČR v regionech [online]. [cit. 2012-06-13]. Dostupné z: <http://www.nrzp.cz/cinnost-v-krajich/poradny-nrzp-cr-v-regionech.html>.
- Domov pod Kuňkou Ráby [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.dpkcr.cz/>
- Středisko rané péče v Pardubicích [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.ranapece-pce.cz/obecne-informace/default.aspx>
- Oblastní charita Nové Hrady [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://novehrady.charita.cz/>
- Speciální mateřská škola Svitavy [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.ms-csa.svitavy.cz/>

- Denní centrum Svítání, o. p. s. [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.svitani.cz/>
- Mateřská škola Sv. Čecha Chrudim [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.klicekksrdci.com/index.php?p=kontakt>
- Denní stacionář Pardubice [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.ssmpe.cz/index.php/dss>
- Týdenní stacionář Mezi vámi [online]. 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.stacionar-uo.cz/>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	19
Tabulka č. 2	42
Tabulka č. 3	43
Tabulka č. 4	43